

Application of PLS structural equation modeling in explaining the effects of dowry rate on family stability: A study of couples in Kermanshah

ARTICLE INFO

Article Type

Analytical Review

Aurhors

Faezeh Mohammadi^{1*}

Ebrahim Mirzaei²

Mojtaba Moravej³

How to cite this article

Faezeh Mohammadi,
Assistant Professor,
Department of Sociology,
Payame Noor University,
Tehran, Iran. (Responsible
author), Application of PLS
structural equation
modeling in explaining the
effects of dowry rate on
family stability: A study of
couples in Kermanshah,
ISSN: 2322-2166: Journal of The
Ministry of Health and Medical
Education, 2020: 4(2): 50 - 61

ABSTRACT

Aims: The issue of dowry as one of the most important issues of financial relations between couples within the family, which is registered at the time of marriage and has a financial and legal burden. This is one of the issues related to the breakdown of the family today, which has taken on a socio-economic aspect and has also prevented young people from getting married. The aim of this study was to explain the effects of dowry on family stability. **Methods:** The statistical population included all married women over 20 years of age in Kermanshah. To determine the sample size, the city was divided into 5 regions and were selected by blocking a sample of 200 families located in each block and alley. Data analysis was also performed through PLS software. **Findings:** The results showed that the effect size of F2 for the variables of dowry, religious orientation, conflict resolution and education with family stability was calculated to be 0/09, 0/05, 0/93 and 0/04, respectively, that the relative share of each of the variables Independent is desirable. The overall effect of education, religious orientation, conflict resolution and dowry on family stability were determined to be 0/19, 0/42, 0/67 and 0/13, respectively.

Results : According to the calculated significance level of more than $\% \Delta$ ($P = 0/193$), the main hypothesis of the research was not confirmed and the amount of dowry did not affect the stability of the family. The value of SRMR evaluation of the quality of the research path model was equal to $0/07$, which indicates the appropriate quality of the research path model.

Keywords: Dowry, Family Stability, PLS Structural Equations.

¹ Assistant Professor, Department of Sociology, Payame Noor University, Tehran, Iran. (Responsible author)

² Assistant Professor, Department of Sociology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

³ Assistant Professor, Department of Mechanics, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Article History

Received: 2020/05/15

Accepted: 2020/08/18

کاربرد مدل‌سازی معادلات ساختاری PLS در تبیین اثرات نرخ مهریه بر پایداری خانواده: مطالعه زوجین شهرستان کرمانشاه

فايزه محمدی*

استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

ابراهیم میرزایی

استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

مجتبی مروج

استادیار گروه دانشکده فنی و مهندسی مکانیک دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

اهداف: مسئله مهریه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل روابط مالی زوجین درون خانواده است که در زمان عقد نکاح ثبت و واجد بار مالی و حقوقی می‌شود. این امر امروزه یکی از مسائل مرتبط با فروپاشی خانواده است که جنبه اجتماعی - اقتصادی به خود گرفته و نیز مانعی برای ازدواج جوانان شده است. پژوهش حاضر با هدف تبیین اثرات مهریه بر پایداری خانواده انجام شده است. **روش‌ها:** جامعه آماری شامل کلیه زنان متأهل بالای ۲۰ سال شهر کرمانشاه بوده که برای تعیین حجم نمونه، شهر به ۵ منطقه تقسیم و با بلوک‌بندی، نمونه‌ای شامل ۲۰۰ نفر از خانواده‌های جای گرفته در هر بلوک و کوچه انتخاب شده‌اند. تحلیل اطلاعات نیز از طریق نرم‌افزار PLS انجام شده است. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد که اندازه اثر F^2 برای متغیرهای میزان مهریه، جهت‌گیری مذهبی، حل تعارض و تحصیلات با پایداری خانواده به ترتیب برابر با ۰/۰۹، ۰/۰۵، ۰/۹۳ و ۰/۰۴ محاسبه شده که سهم نسبی هر یک از متغیرهای مستقل مطلوب است. میزان تأثیر کلی متغیرهای تحصیلات، جهت‌گیری مذهبی، حل تعارض و میزان مهریه بر پایداری خانواده نیز به ترتیب ۰/۱۹، ۰/۴۲، ۰/۶۷ و ۰/۱۳ مشخص شد.

نتایج: با توجه به سطح معناداری بیشتر از ۵ درصد محاسبه شده ($P=0/193$)، فرضیه اصلی تحقیق تأیید نشد و میزان مهریه بر وضعیت پایداری خانواده تأثیر نداشت. مقدار SRMR ارزیابی کیفیت مدل مسیر پژوهش نیز برابر با ۰/۰۶ بوده که حاکی از کیفیت مناسب مدل مسیر پژوهش است.

واژگان کلیدی: مهریه، پایداری خانواده، معادلات ساختاری PLS.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۲/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۵/۲۸

* نویسنده مسئول:

مقدمه

مسئله مهریه با تشکیل نهاد خانواده پیوند متقابل داشته و از منظر جامعه‌شناسان، خانواده سلول اساسی و اصلی جامعه به شمار می‌رود. این نهاد قدیمی و کهن و اساسی دارای کارکردهای با ارزش و پایدار مانند حراست از اعضاء، رفع نیازهای آن‌ها، نظم دادن به امور و پرورش و اجتماعی کردن فرزندان می‌باشد. حراست از فرزندان به معنای تأمین امنیت جسمانی و روانی برای هریک از اعضاء به صورتی که بتوانند به حیات خود به‌طور شایسته ادامه دهند. مطابق مقدمه و اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون

اصلی رشد و تعالی انسان و بر همین اساس تمام قوانین و برنامه‌ها در جهت تسهیل ازدواج و استحکام این نهاد می‌باشد. بدیهی است توجه به نهاد خانواده در قانون اساسی و قوانین موضوعه در ایران اسلامی متأثر و برگرفته از آموزه‌های دین اسلام است. در دین اسلام نسبت به خانواده نگاه ویژه و بخشی از این نگاه و دستورات ویژه در چارچوب احکام مربوط به مهریه قابل درک و لازم‌الاجراست.

امروزه بحث مهریه به‌عنوان یکی از مسائل مهم در کشور ایران مطرح و همان‌طور که از دیدگاه فقهی و حقوقی به آن پرداخته شده، ضرورت ایجاب می‌کند تا از دیدگاه جامعه‌شناختی نیز مورد مطمح نظر قرار گیرد. چون شاهد آن هستیم که مهریه به‌جای آنکه به استحکام خانواده‌ها کمک کند به سمتی سوق یافته که تبدیل به عامل فروپاشی نهاد خانواده در جامعه شده است.

بیان مسئله

محیط خانواده اولین و بادوام‌ترین عامل در تکوین شخصیت کودکان و نوجوانان و زمینه‌ساز رشد جسمانی، اخلاقی، اجتماعی، عقلانی و عاطفی آنان است. نهاد خانواده از جمله عمومی‌ترین نهادهای اجتماعی است که معمولاً در تمام جوامع وجود دارد و مهم‌ترین تکیه‌گاه و محور زندگی اجتماعی می‌باشد (۱). از یک سو نقش گسترده و مهمی در زندگی فرد و از سوی دیگر نقش تعیین‌کننده در نظام اجتماعی دارد (۲). بنابراین با توجه به تأثیر شگرف خانواده بر فرد و جامعه، پایداری و استحکام آن یکی از اساسی‌ترین مسائل مربوط به خانواده و نظام اجتماعی است. بدون شک امر پایداری خانواده در همه جوامع انسانی به‌ویژه جامعه ایران و در همه مکاتب و به‌طور خاص شریعت اسلام از امور مهم می‌باشد. از میان مسائل و موضوعات چندگانه مرتبط با امر خانواده، مهریه به‌عنوان یکی از مسائل روابط مالی زوجین و مهم‌ترین موضوعی است که همیشه ضمن بیان عقد نکاح متبادر به ذهن است. مهر در حقوق اسلام و ایران بهای فروش زن نیست بلکه مالی است که به نشانه مهر و وفا از سوی مرد به زن پرداخت می‌شود تا علامتی بر صدق و راستی او باشد. متأسفانه امروزه در جامعه ایران مهریه از فلسفه ماهوی خویش فاصله گرفته و به‌صورت ضمانت استحکام نکاح در آینده درآمده است. بسیاری از مردم تصور می‌کنند هرچه میزان مهر سنگین‌تر باشد، ازدواج از استحکام بیشتری برخوردار است. بنابراین می‌توان گفت امروزه یکی از موضوعات اصلی و اختلاف برانگیز و گاه لاینحل در عقد نکاح، تعیین مهریه است و این مسئله همواره با نوعی تغییرات کمی مواجه بوده است. به‌ویژه طی چند دهه اخیر در جامعه ایران، افزایش مهریه آشکارتر است تا حدی که اعداد و ارقام اعجاب‌آوری شنیده می‌شود. در حالیکه قراردادن مهریه‌های سنگین اگر از نظر اسلام ممنوع نباشد، لاقلاً ناپسند و در متون اسلامی، بالا بودن میزان مهریه موجب بروز دشمنی قلمداد شده و این تصور که مهریه بالا از انحلال پیوند زناشویی جلوگیری می‌کند، نفی گردیده است. اگر نگاهی به راهروهای دادگاه و محاکم قضایی داشته باشیم، می‌بینیم که زوج‌ها و خانواده‌های زیادی به دلیل موضوع مهریه با یکدیگر اختلاف دارند. نتایج نشان می‌دهد که در سال ۹۶ بعد از تهران بالاترین نرخ خام طلاق به

نزدیکی و تعیین مهر، زن خود را طلاق دهد زن مستحق مهرالتمعه است. برای تعیین مهرالتمعه دیگر زیبایی و شرافت و شایستگی زن مورد نظر نیست. مرد باید به تناسب ثروت خود مالی به زن بدهد(۵).

۲) قرآن و مهریه

در قرآن در سوره‌های قصص و نساء به موضوع مهریه اشاره شده: **«قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حِجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُلْقِيَ عَلَيْكَ سِتْرِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ»**. قصص - ۲۷

شعیب گفت: من می‌خواهم یکی از دو دخترم را به همسری تو درآورم به این شرط که هشت سال برای من کار کنی و اگر آن را تا ده سال افزایش دهی، محبتی از ناحیه تو است. من نمی‌خواهم کار سنگینی بر دوش تو بگذارم و ان شاء الله مرا از صالحان خواهی یافت.

از لحن آیه به خوبی بر می‌آید که مهریه واقعی هشت سال خدمت کردن بوده و دو سال دیگر مطلبی بوده است موقوف به اراده و میل موسی، اصولاً آیا می‌توان کار و خدمات را مهریه قرار داد؟ و چگونه می‌توان با چنین همسری، هم‌بستر شد در حالی که هنوز زمان پرداخت تمام مهریه او فرا نرسیده و حتی قدرت بر پرداخت همه آن به صورت یکجا وجود ندارد؟ هیچ دلیلی بر عدم جواز چنین مهری وجود ندارد، بلکه مهر در شریعت ما نیز هر چیزی را که ارزش داشته باشد شامل می‌شود، این هم لزومی ندارد که تمام مهر را یکجا پردازد همین اندازه که تمام آن در ذمه شوهر قرار گیرد و زن مالک آن شود کافی است. اصولاً چگونه ممکن است خدمت کردن به پدر، مهر دختر قرار داده شود مگر دختر کالایی است که او را به آن خدمت بفروشند؟(۶).

همچنین در آیات ۴-۱۹-۲۰-۲۱-۲۴-۲۵ سوره نساء به موضوع مهریه پرداخته شده:

«وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِئِنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نُفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا». نساء - ۴

و مهر زنان را به‌طور کامل به‌عنوان یک عطیه الهی به آنان پردازید، ولی اگر آن‌ها چیزی از آن با رضایت خاطر به شما ببخشند حلال و گوارا مصرف کنید.

این آیه به یکی از حقوق مسلم زنان اشاره می‌کند. تفسیر آیه چنین خواهد شد: مهر را که یک عطیه الهی است و خدا به خاطر این که زن حقوق بیشتری در اجتماع داشته و ضعف نسبی او از این راه جبران گردد به او اعطا کرده است به‌طور کامل ادا کنند. سپس در ذیل آیه برای احترام گذاردن به احساسات طرفین و محکم شدن پیوندهای قلبی و جلب عواطف می‌گوید: اگر زنان با رضایت کامل خواستند مقداری از مهر خود را ببخشند برای شما حلال و گوارا است تا در محیط زندگی زناشویی تنها قانون و مقررات خشک حکومت نکند بلکه به موازات آن، عاطفه و محبت نیز حکم‌فرما باشد. در عصر جاهلیت که برای زنان ارزشی قائل نبودند، غالباً مهر را که حق مسلم زن بود در اختیار اولیای او قرار می‌دادند و آن را ملک مسلم آن‌ها می‌دانستند، گاهی نیز مهر یک زن را ازدواج زن دیگری قرار می‌دادند به این‌گونه که مثلاً برادری، خواهر خود را به ازدواج دیگری در می‌آورد که او هم

خود اختصاص و همچنین میزان استاندارد شده طلاق در بین زنان و مردان متأهل استان کرمانشاه در سال ۹۷ به ترتیب ۹/۳ و ۹/۶ و رتبه ۵ در کل کشور بوده که نسبت به میانگین ۸/۱ کشوری بالاتر و نیز رتبه مناسبی نیست (۳). خانواده کانون اصلی انتقال ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی و قوانین و ارزش‌های مطلوب جامعه به‌طور بنیادی از طریق خانواده به افراد منتقل می‌شود. اگر خانواده از استحکام و پایداری کافی برخوردار نباشد، نمی‌تواند کارکردهایش را به‌خوبی انجام دهد که این مسئله سبب بروز ناهنجاری‌های فردی و اجتماعی خواهد شد. در این تحقیق سعی بر آن است با توجه به اهمیتی که خانواده به‌عنوان اساسی‌ترین واحد اجتماعی دارد و تأثیر پایداری خانواده بر رشد و شکوفایی فرد و جامعه و نیز تأثیر متقابل خانواده و جامعه بر یکدیگر به عوامل مؤثر در پایداری خانواده توجه شود و در این میان مهریه به‌عنوان یکی از عوامل مهم مورد بررسی و شناخت قرار خواهد گرفت. موضوع مهریه توسط کارشناسان حقوقی مورد بررسی قرار گرفته اما به ابعاد جامعه‌شناختی آن کمتر پرداخته‌اند. بنابراین در این پژوهش به دلیل اهمیت موضوع و نقش مهریه در جامعه ایران، از دید جامعه‌شناختی به این موضوع پرداخته و درصد ارائه راهکارهای مناسب جهت بهبود وضعیت مهریه در جامعه می‌باشد. از سوی دیگر هم‌اکنون وجود نرخ و میزان نامعقول مهریه به یکی از موانع موجود در راه ازدواج جوانان تبدیل شده و باید برای آن چاره‌ای اندیشید. در این میان یک سؤال ذهن هر پژوهشگری را به خود متوجه می‌سازد که آیا میان تغییرات کمی مهریه و پایداری خانواده رابطه‌ای وجود دارد؟ پژوهشگر درصد است در این مسئله بررسی نظری و عملی انجام و به‌طور خاص محدوده شهر کرمانشاه را دنبال می‌کند.

مبانی مفهومی و نظری، پیشینه تجربی

۱) مهریه

در کتاب‌های فقهی بر واژه مهریه، واژگان دیگری همانند: الصِّدَاق، الصِّدَاق، نَحْلَه، فَرِيضَه، کابین و... به کار رفته است، ولی مهریه رایج‌ترین واژه‌ای است که در روایات و اصطلاحات فقه‌ها و میان مردم کاربرد دارد. در زبان انگلیسی از معادل‌ها (dowry) (of bride, mahr, price) برای مهریه استفاده می‌شود در دایرة‌المعارف اسلام آمده است: مهر از کلمه عبری موهار ((mohar)) و از ریشه سریانی ((mahra)) گرفته شده که به معنای محبت و دوستی و هدیه‌ای که به‌طور داوطلبانه از طرف داماد پرداخت می‌شود (۴). مهر عبارت از مالی که به مناسبت عقد نکاح مرد ملزم به دادن آن به زن می‌شود. الزام مربوط به تملیک مهر ناشی از حکم قانون است و ریشه قراردادی ندارد و به همین دلیل سکوت دو طرف در عقد و حتی توافق بر این که زن مستحق مهر نباشد، نمی‌تواند تکلیف مرد را در این زمینه از بین ببرد. انواع مهریه عبارت است از: **مهرالمسمی** که ضمن عقد یا پس از آن به تراخی طرفین معین می‌شود در اصطلاح حقوق مهرالمسمی می‌نامند. **مهرالمثل** که مقدار آن با رعایت حال زن از حیث شرافت خانوادگی و سایر صفات و وضعیت او نسبت به اموال و اقربان و اقارب و هم‌چنین معمول محل و... در نظر گرفته می‌شود و **مهرالتمعه** که هرگاه مهر در عقد ذکر نشده باشد و شوهر قبل از

در مقابل، خواهر خود را به ازدواج وی در آورد و مهر این دو زن همین بود. اکنون این سؤال پیش می‌آید که مرد و زن هر دو ازدواج و زناشویی به‌طور یکسان بهره می‌گیرند و پیوند زناشویی پیوندی است بر اساس منافع متقابل طرفین، با این حال چه دلیلی دارد که مرد مبلغ کم یا زیادی به‌عنوان مهریه زن بپردازد و انگهی آیا این موضوع به شخصیت زن لطمه نمی‌زند و شکل خرید و فروش به ازدواج نمی‌دهد؟ درست است که مرد و زن هر دو از زندگی زناشویی به‌طور یکسان سود می‌برند ولی نمی‌توان انکار کرد که در صورت جدایی زن و مرد، زن متحمل خسارت بیشتری خواهد شد زیرا:

اولاً: مرد طبق استعداد خاص بدنی معمولاً در اجتماع، نفوذ و تسلط بیشتری دارد و ابتکار عمل بر درآمد بیشتر در دست مردان است، به‌علاوه مردان برای انتخاب همسر مجدد امکانات بیشتری دارند ولی زنان بیوه مخصوصاً با گذشت قسمتی از عمر آن‌ها و از دست رفتن سرمایه جوانی و زیبایی، امکاناتشان برای انتخاب همسر جدید کمتر است. در حقیقت، مهر چیزی است به‌عنوان جبران خسارت برای زن و وسیله‌ای برای تأمین زندگی آینده او و به‌علاوه مسئله مهر معمولاً به شکل مانعی در برابر تمایلات مرد نسبت به طلاق محسوب می‌شود. در اسلام مهر به‌هیچ‌وجه جنبه بها و قیمت کالا ندارد و بهترین دلیل آن همان صیغه عقد ازدواج است که در آن رسماً مرد و زن به‌عنوان دو رکن اساسی پیمان ازدواج به‌حساب آمده و مهر یک چیز اضافی و در حاشیه قرار گرفته است. به همین دلیل اگر در صیغه عقد، اسمی از مهر نبرند عقد باطل نیست در حالی که در خرید و فروش و معاملات، اسمی از قیمت برده نشود مسلماً باطل خواهد بود. (۷).

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِيَذَّبْنَ بَعْضَ مَا آتَيْنَهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَمَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَبِيرًا كَثِيرًا». نساء - ۱۹

ای کسانی که ایمان آورده‌اید برای شما حلال نیست که از زنان از روی اکراه ارث ببرید و آنان را تحت فشار قرار ندهید که قسمتی از آنچه را که به آن‌ها داده‌اید (از مهر) تملک کنید مگر این‌که آن‌ها عمل زشت آشکاری انجام دهند و با آنان به‌طور شایسته رفتار کنید و اگر از آن‌ها به جهتی کراهت داشتند چه‌بسا چیزی خوشایند شما نباشد و خداوند چیز فراوانی در آن قرار می‌دهد.

زنان را برای حلال کردن مهر خود، تحت فشار قرار ندهید، یکی دیگر از عادات نکوهیده آن‌ها این بود که زنان را با وسایل گوناگون تحت فشار می‌گذاشتند تا مهر خود را ببخشند و طلاق بگیرند، این کار مخصوصاً بیشتر در موقعی بود که زن مهریه سنگینی داشت. آیه فوق این کار را ممنوع ساخته و در حقیقت این کار یک نوع مجازات و شبیه به گرفتن غرامت در برابر کارهای ناروای دسته‌ای از زنان است (۸).

«وَلَا يَرْثُكُمْ أَسْتَبْدَالُ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَأَنْتُمْ إِخْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَ بُهْتَانًا وَقَدْ كُنْتُمْ مَبِينًا». نساء - ۲۰.

و چگونه آن را باز پس می‌گیرید در حالی که شما با یکدیگر تماس و آمیزش کامل داشته‌اید و آن‌ها از شما پیمان محکمی گرفته‌اند.

این آیه نیز برای حفظ قسمت دیگری از حقوق زنان نازل و به عموم مسلمانان دستور می‌دهد که به هنگام تصمیم بر جدایی از همسر و انتخاب همسر جدید حق ندارند چیزی از همسر اول خود کم بگذارند و یا اگر پرداخته‌اند، پس بگیرند هر قدر مهریه زیاد باشد. پیش از اسلام رسم بر این بود که اگر می‌خواستند همسر سابق را طلاق گویند و ازدواج جدید کنند برای فرار از پرداخت مهر، همسر خود را به اعمال منافی عفت متهم می‌کردند و بر او سخت می‌گرفتند تا حاضر شود مهر خویش را که معمولاً قبلاً دریافت می‌شد، بپردازد و طلاق بگیرد و همان مهر را برای همسر دوم قرار می‌دادند. آیه فوق به‌شدت از این کار زشت جلوگیری کرده و آن را مورد نکوهش قرار می‌دهد (۹).

«وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَقْصَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا». نساء - ۲۱.

«و چگونه می‌گیرید آن را در حالی که رسانده‌اند بعضی از شما به بعضی از شما پیمانی سخت».

در این آیه، مجدداً با استفهام انکاری برای تحریک عواطف انسانی مردان، اضافه می‌کند که شما و همسرانتان مدت‌ها در خلوت و تنهایی باهم بوده‌اید همانند یک روح در دو بدن، ارتباط و آمیزش کامل داشته‌اید چگونه بعد از این همه نزدیکی و ارتباط هم چون بیگانه‌ها و دشمنان با یکدیگر رفتار می‌کنید و حقوق مسلم آن‌ها را پایمال می‌کنید (۱۰).

تفسیر دیگری از آیه ۲۱ سوره نساء:

در تبلیغ و نهی از منکر، باید از عواطف انسانی هم بهره گرفت شما که مدت‌ها با همسر خود روابط کامل داشته و کامیاب شده‌اید چرا اکنون مهریه او را به ناحق پس می‌گیرید (۱۱).

۳) مهریه در قوانین ایران

حقوق زن به دو دسته تقسیم می‌شود: واجب و مستحب. مهریه از حقوق واجب زن می‌باشد.

موارد زیر در خصوص مهریه از قانون مدنی ایران به مناسبت بحث آورده می‌شود:

۱۰۷۸- هر چیزی را که مالک داشته و قابل تملک نیز باشد می‌توان مهر قرار داد.

۱۰۷۹- مهر باید بین طرفین تا حدی که رفع جهالت آن‌ها بشود، معلوم باشد.

۱۰۸۰- تعیین مقدار مهر منوط به تراضی طرفین است.

۱۰۸۱- اگر در عقد نکاح شرط شود که در صورت عدم تأدیه مهر در مدت معین نکاح باطل خواهد بود نکاح مهر، صحیح ولی شرط باطل است.

۱۰۸۲- به مجرد عقد، زن مالک مهر می‌شود و می‌تواند هر نوع تصرفی که بخواهد در آن بنماید.

۱۰۸۳- برای تأدیه تمام و یا قسمتی از مهر می‌توان مدت یا اقساطی قرار داد.

۱۰۸۴- هرگاه مهر عین معین باشد و معلوم گردد قبل از عقد معیوب بوده و یا بعد از عقد و قبل از تسلیم، معیوب یا تلف شود، شوهر ضامن عیب و تلف است.

با مرور نظریه‌های جامعه‌شناختی و بررسی اجمالی آن‌ها به‌منظور استفاده در تبیین مهریه در ایران، نظریه‌های کارکردگرایی و مبادله برای تبیین موضوع از قابلیت بیشتری برخوردار بودند و در تبیین مهریه دو نظریه مطرح می‌باشد:

نظریه کارکردگرایی:

طبق نظریه کارکردگرایی، هر فرهنگ مجموعه به‌هم پیوسته، یگانه و نسبتاً منسجمی است که باید آن را به‌عنوان یک کل ملاحظه و تبیین کرد. از این رو جدا کردن یک عنصر فرهنگی (هم چون مهریه) یا یک نهاد از زمینه اصلی آن، مانع از تبیین واقع‌بینانه آن خواهد بود، زیرا عناصر و ویژگی‌های فرهنگی در صورتی که خارج از موقعیت و جایگاه ساختاری‌شان در مجموعه مربوطه و به‌گونه‌ای مستقل از عناصر فرهنگی ملاحظه شوند، پدیده‌هایی بی‌معنا و غیرقابل تفسیر خواهند بود. نظریه‌پردازان کارکردگرا از خاستگاه پدیده‌های اجتماعی و نیز پیامدها و کارکردهای آن پدیده بحث می‌کنند. به‌عبارت‌دیگر نه فقط به فلسفه وجودی پدیده‌ها، بلکه به نتایج خواسته یا ناخواسته آن‌ها نیز توجه می‌کنند که نکته بسیار مهمی است. با بهره‌گیری از این نظریه، می‌توان جایگاه مهریه را در ارتباط با سایر عناصر موجود در نهاد خانواده به‌عنوان یکی از نیازهای محوری در نظام اجتماعی موجود دریافت. این که چگونه به وجود آمده و چه کارکردهایی دارد (۱۳).

نظریه مبادله:

در دید نظریه‌پردازان مبادله انسان‌ها موجوداتی هستند که هدف و مقصود دارند، آن‌ها هزینه‌های هر یک از جایگزین گوناگون را برای محقق ساختن اهداف مذکور محاسبه و از نظر این دیدگاه انسان‌ها موجوداتی هستند که تلاش می‌کنند تا در یک وضعیت، از یک سو منفعتی را جلب کرده و از سوی دیگر هزینه‌ها را کاهش دهند. برای نظریه‌پردازان مبادله، در نهایت همه روابط اجتماعی عبارت‌اند از: مبادلاتی که صورت می‌گیرد بین عاملانی که برای گرفتن منافع از یکدیگر، هزینه‌ها را متحمل شده و نسبت هزینه و سود را محاسبه می‌کنند. بر این اساس، مهریه سنگین، جهیزیه سنگین را می‌طلبد که این مسئله، به‌نوبه خود، هزینه‌های ازدواج را افزایش می‌دهد (۱۴).

آثار و کارکردهای اجتماعی مهریه:

دورکیم میان پیامدهای کارکردی و انگیزش‌های فردی، آشکارا تمایز قائل می‌شود. در تبیین واقعیت اجتماعی، نشان دادن علت آن کافی نیست بلکه ما باید در بیشتر موارد، کارکرد آن واقعیت را در تثبیت سازمان اجتماعی نشان دهیم (۱۵). ممکن است افرادی با انگیزه‌های مشخص، اقدام به کارهایی خاص کنند ولی پیامد رفتار آن‌ها مورد تأییدشان نباشد، بنابراین باید میان کارکردهای افزایش مهریه و دلایل افزایش آن، تمایز قائل و هرکدام را به‌طور جداگانه بررسی نمود. در مواردی کارکرد مهر، همان است که افراد در پی آن هستند ولی مواردی نیز وجود دارد که افزایش مهریه، پیامدهایی داشته که برای هیچ‌کس مشخص نیست. رابرت مرتن این نوع کارکردها را کارکردهای پنهان می‌نامد. کارکردهای

۱۰۸۵- زن می‌تواند تا مهریه به او تسلیم نشده از ادای وظایفی که در مقابل شوهر دارد امتناع و مشروط به این که مهر او حلال باشد و این امتناع مستقط حق نفقه نخواهد بود.

۱۰۸۶- اگر زن قبل از اخذ مهریه به اختیار خود به انجام وظایفی که در مقابل شوهر دارد قیام نمود دیگر نمی‌تواند از حکم ماده قبل استفاده کند.

۱۰۸۷- اگر در نکاح دائم ذکر نشده یا عدم مهر مشروط شده باشد نکاح صحیح است و طرفین می‌توانند بعد از عقد، مهر را به تراضی معین کنند و اگر قبل از تراضی بر مهر معین بین آن‌ها نزدیکی واقع شود زن مستحق مهرالمثل خواهد بود.

۱۰۸۸- در مورد ماده قبل اگر یکی از زوجین قبل از تعیین مهر و قبل از نزدیکی بمیرد، زن مستحق هیچ‌گونه مهری نیست.

۱۰۸۹- ممکن است اختیار مهر به شوهر یا شخص ثالثی داده شود. در این صورت شوهر یا شخص ثالث می‌تواند مهر را هر قدر بخواهد معین کند.

۱۰۹۰- اگر اختیار تعیین مهر به زن داده شود زن نمی‌تواند بیشتر از مهرالمثل معین نماید.

۱۰۹۱- برای تعیین مهرالمثل باید حال زن از حیث شرافت خانوادگی و سایر صفات و وضعیت او نسبت به اموال، به اقران و اقارب و همچنین معمول محل و... در نظر گرفته شود.

۱۰۹۲- هرگاه شوهر قبل از نزدیکی، زن خود را طلاق دهد، زن مستحق نصف مهر خواهد بود و اگر شوهر پیش از نزدیکی نصف مهر را قبلاً داده باشد حق دارد مازاد نصف را عیناً استرداد کند.

۱۰۹۳- هرگاه مهر در عقد ذکر نشده و شوهر قبل از نزدیکی و تعیین مهر، زن خود را طلاق دهد، زن مستحق مهرالتمعه و اگر بعد از آن طلاق دهد مستحق مهرالمثل خواهد بود.

۱۰۹۴- برای تعیین مهرالتمعه حال مرد از حیث غنا و فقر ملاحظه می‌شود.

۱۰۹۵- در نکاح منقطع عدم مهر در عقد موجب بطلان است.

۱۰۹۶- در نکاح منقطع مدت زن در اثناء مدت موجب سقوط مهر نمی‌شود و هم‌چنین است اگر شوهر تا آخر مدت با او نزدیکی نکند.

۱۰۹۷- در نکاح منقطع هرگاه شوهر قبل از نزدیکی تمام مدت نکاح را ببخشد باید نصف مهر را بدهد.

۱۰۹۸- در صورتی که عقد نکاح اعم از دائم یا منقطع باطل بوده و نزدیکی واقع نشده زن حق مهر ندارد و اگر مهر را گرفته شوهر می‌تواند آن را استرداد نماید.

۱۰۹۹- در صورت جهل زن به فساد نکاح و وقوع نزدیکی، زن مستحق مهرالمثل است.

۱۱۰۰- در صورتی که مهرالمسمی مجهول یا مالیت نداشته باشد یا ملک غیر باشد در صورت اول و دوم زن مستحق مهرالمثل خواهد بود و در صورت سوم مستحق مثل یا قیمت آن خواهد بود مگر این که صاحب مال اجاره نماید.

۱۱۰۱- هرگاه عقد نکاح قبل از نزدیکی به جهتی فسخ شود زن حق مهر ندارد مگر در صورتی که موجب فسخ باشد که در این صورت با وجود فسخ نکاح، زن مستحق نصف مهر است (۱۲).

۴) نظریات جامعه‌شناختی

پنهان بر نتایج نامرئی و آثار غیر منتظر و غیر قابل رؤیت عادات و رسوم اجتماعی دلالت دارند. وجود کارکردهای پنهان، حاکی از این است که دگرگونی و انسجام اجتماعی، حداقل تا حدودی، غیر قابل کنترل و طرح‌ریزی و تشخیص آن ساده نیست، زیرا هر کجا، کارکردی نامرئی وجود داشته باشد می‌تواند آثار و نتایج شناخته شده را دگرگون کند و آثار دیگری به جز آثار مورد نظر به بار آورد (۱۶).

پیشینه تجربی

با کنکاش در مطالعات قبلی مشاهده شد که عمده پژوهش‌های راجع به مهریه با رویکرد فقهی-حقوقی بوده و تعداد خیلی کم ارتباط مستقیم با موضوع تحقیق داشته‌اند که در این قسمت، تنها به دو دسته تاریخی-فقهی و جامعه‌شناختی در قالب زیر آورده می‌شود:

مطالعات تاریخی - فقهی: تاریخچه مهریه را در ایران، نمی‌توان به‌طور کامل مورد مطالعه قرار داد؛ زیرا منابعی که از دوران قدیم به دست ما رسیده، بسیار محدودند، برخی کتب تاریخی و آییناً سفرنامه‌های مردم‌شناسی که به این سرزمین سفر کرده‌اند. به‌طور اجمالی چند سطر به موضوع مهریه اختصاص داده‌اند. مطالعه نقش زن در قلمرو زندگی خانوادگی در تاریخ نشان می‌دهد که زن، چه به‌عنوان دختر خانه و چه به‌عنوان همسر، همواره نقشی کاملاً منفعل داشته است. در نوع تعامل‌های خانواده، زن کالایی بود که جزو دارایی پدر یا شوهر به حساب می‌آمد. این نوع نگاه در تعاملات مختلف از جمله در مورد ازدواج و مهریه نیز وجود داشته است (۱۷).

در ایران قدیم، دختران را به محض رسیدن به سن بلوغ، شوهر می‌دادند تا از تولید مثل جلوگیری نشده باشد. پدر یا شوهر دادن دختر خود، کلیه حقوق دختر و وظایفی را که در مقابل او داشت به شوهر انتقال می‌داد و در قبال این انتقال، مبلغی پول یا مال غیر نقدی به صورت مهریه و هدیه دریافت می‌کرد (۱۸). نکاح شعار، یکی دیگر از مظاهر اختیار داری مطلق پدر نسبت به دختران بود، در این نکاح دو نفر که دو دختر دم بخت در خانه داشتند با یکدیگر معاوضه می‌کردند. به این ترتیب که هر یک از این دو دختر، مهر یکدیگر به شمار می‌رفتند و به پدر او تعلق می‌گرفت، اسلام این رسم را منسوخ کرد (۱۹). نکته جالب توجه این است که به نظر برخی نویسندگان، پیش از اسلام، سابقه‌ای از مهریه در ایران نبوده است. محسنی می‌نویسد: «مهریه از مهم‌ترین و دیرینه‌ترین سنت‌های ازدواج در ایران است که پیش از اسلام در ایران، جای پای ندارد ولی پس از اسلام پذیرفته شده و به شدت در فرهنگ ایران رایج شده است» (۲۰).

اما مرور اجمالی کتاب‌های تاریخی، خلاف نظر وی را ثابت می‌کند و طبق برخی روایات، سنت اعطای مهریه، عمری به بلندی اصل پیوند زناشویی در میان بشر دارد و هیچ‌گاه عقد نکاح از آن خالی نبوده است (۲۱).

آنچه تحت همین نام یا نام‌های مشابه آن در ادیان پیشین رواج داشته با آنچه در اسلام مطرح شده، تفاوت‌های روشنی دارد و از مطالعه تاریخی حقوق زن در ادوار گذشته معلوم می‌شود که مهریه از ابداعات حقوق اسلام نیست و قبل از آن نیز وجود

داشته است. قدیمی‌ترین قانونی که تاکنون شناخته شده قانون حمورابی می‌باشد که در حدود ۱۷۰۰ قبل از میلاد تدوین شده است. طبق مواد ۱۳۹-۱۳۸ قانون مزبور اگر زن عقیم بود و طلاق داده می‌شد، شوهر موظف بود که مهریه و جهیزیه وی را تسلیم کند و در صورتی که زن مهر و جهیزیه نداشته باشد پرداخت یک من نقره به او ضروری است. هرگاه زن مرتکب ترک خانواده یا اعمالی از قبیل آن شود به لحاظ جرم ارتكابی، شوهر از دادن مهریه و جهیزیه معاف بوده است. از نوشته‌های زردتشتی چنین بر می‌آید که مرد هنگامی که می‌خواست با دختری ازدواج کند مکلف بوده است که علاوه بر مالی که به دختر می‌بخشید، مالی را نیز به پدر او تسلیم کند (۲۲).

مطالعات جامعه‌شناختی: قلی زاده و همکاران (۲۳) در پژوهش خود که به آسیب‌شناسی مهریه و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن پرداخته بودند، نتیجه می‌گیرند که میزان مهریه زیاد سبب آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شده و ضریب کفایت عوامل به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۶۶، ۰/۶۴ و ۰/۷۳ بوده و عامل اقتصادی با میانگین ۳/۳۳ بیش از عوامل اجتماعی و فرهنگی با میانگین ۲/۹۹ بر وضعیت مهریه تأثیرگذار بوده‌اند.

مظفری (۲۴) در مطالعه خود به نقش وضع قانون مالیات بر مهریه و آثار آن، در حوزه خانواده، می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که دولت نمی‌تواند در چنین حیطه‌ای وارد شود و وضع مواد قانونی جهت مالیات بر مهریه از وجاهت فقهی و حقوقی لازم برخوردار نیست. قانون‌گذار نمی‌تواند بدون توجه به قواعد اخلاق و مذهب و عادات و رسوم به وضع قوانین، به‌ویژه قوانین آمره در حوزه خانواده همت گمارد؛ زیرا وضع چنین قوانینی پیامدهای ناگواری بر نهاد خانواده می‌گذارد.

سفری و همکاران (۲۵) نیز در پژوهش، کیفی خود به انگیزه‌های زنان، از به اجرا گذاردن مهریه‌های خود پرداخته و نشان داد که زنان، درگیر با مسئله اجرای مهریه، روایت‌ها و انگیزه‌های گوناگونی، در به اجرا گذاردن آن داشته و مهریه را به‌منتهای ابزاری برای دستیابی به حقوق، نانوشته خود تلقی می‌نمایند. این زنان، همچنین، راه‌حل اصلی، بهبود وضعیت زنان، ابرام و محو نابرابری‌های موجود حسست، را خوانش محدود و تحدید نظر اساسی در مواد قانونی مربوط به زنان به‌ویژه در زمینه ازدواج و طلاق می‌دانند.

روش‌شناسی

نوع تحقیق حاضر پیمایشی و از نوع همبستگی است؛ زیرا این تحقیق به دنبال کشف رابطه‌ها می‌باشد. در این تحقیق سعی بر شناخت تأثیر مهریه بر متغیر پایداری و سازگاری در خانواده و از روش همبستگی استفاده خواهد شد. پس از تعیین متغیرها و معرفت‌ها، متناسب با هر معرفت شیوه‌ای برای سنجش آن‌ها در نظر گرفته شد. در ساخت پرسشنامه، سعی شده از پرسشنامه‌های استاندارد شده استفاده شود. برای سنجش پایداری خانواده از میزان رضایت زناشویی استفاده شد؛ یعنی هرچه میزان رضایت زناشویی بیشتر باشد پایداری خانواده بیشتر خواهد بود؛ بنابراین برای سنجش رضایت زناشویی از پرسشنامه استاندارد شده مقیاس رضایت زناشویی اینریچ (Nrich) اثر السن استفاده شد. این

توجه به میزان همگنی جمعیت و بر اساس خطای نمونه‌گیری قابل قبول (۵٪) که از تحقیق مقدماتی به دست آمده حجم نمونه لازم ۲۰۰ نفر تشخیص داده شد (۲۸). پس از مشخص شدن حجم نمونه، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی پرسشنامه‌ها تکمیل گردید.

در پژوهش حاضر میزان پایایی آزمون و آزمون مجدد بین ۰/۶۵ تا ۰/۹۴ میزان همسانی درونی بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۶۹ تا ۰/۹۷ و میزان توانای تمیز و طبقه‌بندی ۹۰/۹ درصد است. در بررسی روایی مقیاس اینریچ با مقیاس جو خانواده ((FCS و مقیاس سازگاری زوجین (DAS) مقایسه شد. علاوه بر آن، مقایسه بررسی‌های انجام‌شده توسط این مقیاس بین زوجین خوشبخت و پایدار و طلاق گرفته و در حال طلاق، روایی این مقیاس را تأیید کردند. جهت تحلیل اطلاعات، در پرتو شناسایی معرف‌ها، به مدل یابی ساختاری از طریق نرم‌افزار PLS به پیش‌بینی روابط پنهان مفروض و به حداکثر رساندن واریانس تبیین شده متغیر وابسته پرداخته شد.

نتایج

(۱) نتایج توصیفی

پرسشنامه دارای چند مقیاس فرعی می‌باشد که شامل موضوعات شخص، ارتباط زناشویی، حل تعارض، مدیریت مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، روابط جنسی، ازدواج فرزندان، اقوام و دوستان و جهت‌گیری مذهبی می‌باشد.

کیوی و کامپنهود معتقدند مفهوم‌سازی، ساختمانی انتزاعی برای شناختن امر واقعی است. برای این منظور، همه وجوه واقعیت مورد نظر بر گرفته نمی‌شود بلکه فقط به آنچه از نظر محقق ماهیت اصلی پدیده را بیان می‌کند، توجه می‌شود. ساختن مفهوم بر این مبنا عبارت است از: نخست تعیین ابعاد و سپس تعیین شاخص‌هایش که به کمک آن‌ها این ابعاد اندازه‌گیری می‌شود (۲۶). بنابراین هدف اصلی این مرحله جمع‌آوری اطلاعات به منظور آزمون فرضیه‌ها می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق کلیه زنان متأهل بالای ۲۰ سال شهر کرمانشاه می‌باشد. در این پژوهش شهر کرمانشاه به ۵ منطقه تقسیم و از هر منطقه کوچه‌ها انتخاب و خانواده انتخاب شدند. بعد از مشخص شدن مناطق شهر لازم بود حجم نمونه مشخص شود. حجم نمونه یا تعداد افرادی که ما باید با آن‌ها مصاحبه کنیم بستگی به آن دارد که ما به چه دقت و اطمینانی می‌خواهیم نتایج تحقیق از نمونه را به کل جامعه آماری تعمیم دهیم، از این رو در علوم اجتماعی حداقل سطح احتمال ۹۵٪ \geq در نظر گرفته شده است (۲۷). در این پژوهش حجم نمونه با

جدول شماره ۱: آماره‌های توصیفی مربوط به سن، میزان مهریه و مدت ازدواج

متغیر	آماره		
	میانگین	انحراف معیار	کمترین
زن	۳۳/۳	۳۳/۳	۱۸
شوهر	۳۸/۵	۱۰/۲	۲۳
سن	۳۳/۳	۳۳/۳	۱۸
میزان مهریه	۱۴۳/۷	۱۶۵	۱۴
مدت ازدواج	۱۲/۸	۱	۱

نتایج جدول (۱) نشان می‌دهد که میانگین سن پاسخگویان زن و شوهر به ترتیب ۳۳/۳ و ۳۸/۵ سال، میانگین مهریه ۱۴۳/۷ و میانگین ازدواج ۱۲/۸ می‌باشد.

جدول شماره ۲: توزیع پاسخگویان برحسب میزان رضایت از زندگی زناشویی

میزان رضایت	آماره		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
(کمتر از ۳۰) ناراضی شدید	۳	۱/۵	۱/۵
(۳۰ تا ۴۰) عدم رضایت	۳۷	۱۸/۵	۲۰/۰
(۴۰ تا ۶۰) رضایت نسبی	۱۲۸	۶۴/۰	۸۴/۰
(۶۰ تا ۷۰) رضایت زیاد	۳۲	۱۶/۰	۱۰۰/۰
کل	۲۰۰	۱۰۰	-

(۲) گزارش ضرایب مسیر و آزمون مدل اندازه‌گیری (PLS) در اینجا ابتدا با استفاده از اندازه اثر F^2 به میزان اندازه اثر یک متغیر برون‌زا را بر روی یک متغیر درون‌زا در معادلات ساختاری را اندازه‌گیری می‌کنیم. به عبارتی سهم نسبی یک متغیر مستقل بر R^2 متغیر دیگر را محاسبه می‌نماییم.

ملاک دسته‌بندی مزبور بر اساس پرسشنامه و تقسیم‌بندی انریچ صورت گرفته که بر اساس داده‌های جدول، پاسخگویان این مطالعه دارای رضایت زناشویی به میزان متوسط هستند. به طوری که ۶۴ درصد به طور نسبی، ۲۰ درصد ناراضی و به شدت ناراضی هستند و تنها ۱۶ درصد به میزان زیادی رضایت زناشویی دارند و هیچ‌یک رضایت‌مندی زناشویی آن‌ها عالی نبوده است.

جدول شماره ۳: بررسی اندازه اثر F^2 مدل ساختاری

متغیرها	پایداری خانواده	میزان مهریه	جهت‌گیری مذهبی	حل تعارض	تحصیلات
میزان مهریه	۰/۰۹		۰/۰۲	۰/۰۲	
جهت‌گیری مذهبی	۰/۰۵				۰/۰۲
حل تعارض	۰/۹۳		۰/۱۶		۰/۰۲
تحصیلات	۰/۰۴				

۳) بررسی ضرایب مسیر و معناداری متغیرها در مدل مسیر خروجی نمودار

در قسمت زیر ابتدا به خروجی ضرایب تأثیر استاندارد متغیرهای مستقل بر وابسته (بیرونی بر درونی) و سپس به اثرات کل پرداخته می‌شود. مطابق جدول متغیر میزان تحصیلات ۰/۰۹، جهت‌گیری مذهبی ۰/۱۵، حل تعارض ۰/۶۷ و میزان مهریه ۰/۰۵ بر پایداری خانواده اثر می‌گذارند.

اندازه اثر F^2 برای متغیرهای میزان مهریه، جهت‌گیری مذهبی، حل تعارض و تحصیلات با پایداری خانواده به ترتیب برابر با ۰/۰۹، ۰/۰۵، ۰/۹۳ و ۰/۰۴ بوده و نیز اندازه اثر حل تعارض با جهت‌گیری مذهبی برابر با ۰/۱۶ و با تحصیلات ۰/۰۲ محاسبه شده است که با توجه به ملاک مورد نظر می‌توان قضاوت کرد که سهم نسبی هریک از متغیرهای مستقل مطلوب می‌باشد.

جدول شماره ۵: خروجی ماتریس ضرایب تأثیر استاندارد

متغیر	تحصیلات	جهت‌گیری مذهبی	حل تعارض	میزان مهریه	پایداری خانواده
تحصیلات					۰/۰۹
جهت‌گیری مذهبی	۰/۱۴		۰/۳۶		۰/۱۵
حل تعارض				۰/۶۷	
میزان مهریه			۰/۱۲		۰/۰۵

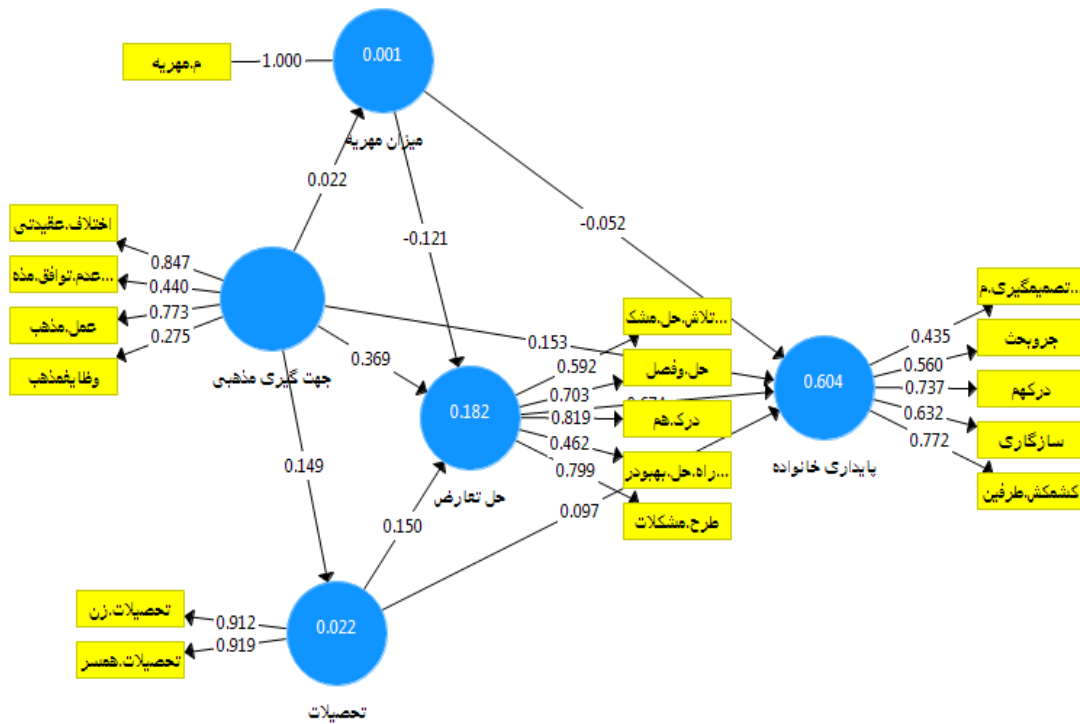
در ادامه کل اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر وابسته (برونزا بر درونزا) مدل مسیر را نشان می‌دهیم.

جدول شماره ۶: خروجی کل اثرات مستقیم و غیرمستقیم

متغیر	تحصیلات	جهت‌گیری مذهبی	حل تعارض	میزان مهریه	پایداری خانواده
تحصیلات			۰/۱۵		۰/۱۹
جهت‌گیری مذهبی	۰/۱۴		۰/۳۸	۰/۰۲	۰/۴۲
حل تعارض				۰/۶۷	
میزان مهریه			۰/۱۲		۰/۱۳

سنجش رابطه بین متغیرها و معناداری به ارائه مدل و سپس با مشاهده P Value هریک از متغیرها می‌توان به تأیید یا رد فرضیات پرداخت.

چنانچه نتایج نشان می‌دهد، میزان تأثیر کل متغیرهای تحصیلات، جهت‌گیری مذهبی، حل تعارض و میزان مهریه بر پایداری خانواده به ترتیب ۰/۱۹، ۰/۴۲، ۰/۶۷ و ۰/۱۳ می‌باشد. جهت

شکل شماره ۱: مدل ساختاری (PLS) پژوهش.

جدول شماره ۷: ضرایب سطح معناداری متغیرها

ضرایب مسیر	Original Sample (O)	Sample Mean (M)	Standard Deviation (STDEV)	T Statistics (O/STDEV)	P Values
تحصیلات < حل تعارض	۰.۱۵۰	۰.۱۴۷	۰.۰۶۱	۲.۴۴۸	۰.۰۱۵
تحصیلات < پایداری خانواده	۰.۰۹۷	۰.۰۹۶	۰.۰۴۷	۲.۰۶۸	۰.۰۳۹
جهت گیری مذهبی < تحصیلات	۰.۱۴۹	۰.۱۵۷	۰.۰۶۱	۲.۴۵۲	۰.۰۱۵
جهت گیری مذهبی < حل تعارض	۰.۳۶۹	۰.۳۸۱	۰.۰۶۷	۵.۴۷۶	۰.۰۰۰
جهت گیری مذهبی < میزان مهریه	۰.۰۲۲	۰.۰۲۴	۰.۰۵۹	۰.۳۷۸	۰.۷۰۵
جهت گیری مذهبی < پایداری خانواده	۰.۱۵۳	۰.۱۶۷	۰.۰۵۳	۲.۸۷۵	۰.۰۰۴
حل تعارض < پایداری خانواده	۰.۶۷۴	۰.۶۷۴	۰.۰۴۵	۱۴.۸۳۲	۰.۰۰۰
میزان مهریه < حل تعارض	-۰.۱۲۱	-۰.۱۱۳	۰.۰۹۵	۱.۲۷۸	۰.۲۰۲
میزان مهریه < پایداری خانواده	-۰.۰۵۲	-۰.۰۴۹	۰.۰۴۰	۱.۳۰۹	۰.۱۹۳

طرفی با توجه به اینکه مقدار t برابر با $۰/۰۵$ بوده و سطح معناداری بیشتر از ۵ درصد محاسبه شده ($P=۰/۱۹۳$)، می‌توان قضاوت کرد که این فرضیه تأیید نمی‌شود؛ نرخ و میزان مهریه بر وضعیت پایداری خانواده تأثیر ندارد؛ به عبارت دیگر پایداری خانواده و تداوم روابط زناشویی از کم و زیاد بودن نرخ مهریه تأثیر نمی‌گیرد.

با مشاهده P Value هر یک از متغیرها، چنانچه سطح اطمینان ۹۵ درصد را در نظر داشته باشید، مقادیر آزمون t بایستی از $۱/۹۶$ بیشتر باشد تا بتوان فرضیات پژوهش را تأیید کرد.

فرضیه ۱: به نظر می‌رسد بین تغییرات کمی مهریه با پایداری خانواده رابطه معناداری وجود دارد.

بررسی صورت گرفته نشان می‌دهد که ضریب مسیر بین این دو متغیر برابر با $۰/۰۴$ است که در حد پایین و منفی می‌باشد. از

جدول شماره ۸: ضرایب مسیر بین دو متغیر نرخ مهریه و پایداری خانواده

رابطه متغیرها	مقدار ضریب	مقدار آزمون t	سطح معناداری
میزان مهریه < پایداری خانواده	-۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۱۹

درصد محاسبه شده (۰/۰۰۰) و فرضیه مورد نظر تأیید گشته است. پس می‌توان نتیجه گرفت که شیوه‌های حل تعارض و گفتگو تأثیر زیادی بر پایداری و دوام نهاد خانواده دارد و هرچه شاهد تنوع شیوه‌های حل تعارض در خانواده باشیم، پایداری خانواده بیشتر خواهد شد.

فرضیه ۲: به نظر می‌رسد بین شیوه حل تعارض با پایداری خانواده رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج مدل و ضرایب مسیر حاکی از این است که ضریب مسیر بین این دو متغیر ۰/۶۷ است که در حد بالا و مثبت است. همچنین مقدار t به دست آمده ۰/۶۷ بوده و سطح معناداری نیز کمتر از ۵

جدول شماره ۹: ضرایب مسیر بین دو متغیر حل تعارض و پایداری خانواده

رابطه متغیرها	مقدار ضریب	مقدار آزمون t	سطح معناداری
حل تعارض < پایداری خانواده	۰/۶۷	۰/۶۷	۰/۰۰۰

گفته است؛ یعنی هرچه زوجین از جهت‌گیری اشتراکی بیشتری در زندگی و روابط زناشویی برخوردار باشند، شاهد پایداری و دوام بیشتر نهاد خانواده خواهیم بود و برعکس اشتراک جهت‌گیری مذهبی کمتر منجر به پایداری کمتر نهاد خانواده می‌شود.

فرضیه ۳: به نظر می‌رسد بین جهت‌گیری مذهبی با پایداری خانواده رابطه معناداری وجود دارد.

خروجی جدول و ضرایب مدل نشان می‌دهد که ضریب مسیر بین این دو متغیر ۰/۱۶ است که در حد متوسط و مثبت است. همچنین مقدار t به دست آمده ۰/۳۶ بوده و سطح معناداری نیز کمتر از ۵ درصد محاسبه شده (۰/۰۰۴) و فرضیه مورد نظر تأیید

جدول شماره ۱۰: ضرایب مسیر بین دو متغیر جهت‌گیری مذهبی و پایداری خانواده

رابطه متغیرها	مقدار ضریب	مقدار آزمون t	سطح معناداری
جهت‌گیری مذهبی < پایداری خانواده	۰/۱۶	۰/۳۶	۰/۰۰۴

مطلوب می‌باشد ($P=0/039$). این یافته به این معناست که کسانی که از تحصیلات بیشتر برخوردار هستند، به شیوه‌های بیشتر حل تعارض متوسل شده و در نتیجه از پایداری بیشتری برخوردار هستند.

فرضیه ۴: به نظر می‌رسد بین میزان تحصیلات زوجین با پایداری خانواده رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار ضریب مسیر حاصل بین دو متغیر میزان تحصیلات با پایداری خانواده برابر با ۰/۰۹ است که پایین و مثبت است. همچنین مقدار t برابر با ۰/۰۹ و سطح معناداری محاسبه شده

جدول شماره ۱۱: ضرایب مسیر بین دو متغیر تحصیلات و پایداری خانواده

رابطه متغیرها	مقدار ضریب	مقدار آزمون t	سطح معناداری
تحصیلات < پایداری خانواده	۰/۰۹	۰/۰۹	۰/۰۳۹

کمتر باشد، تناسب مدل مطلوب‌تر است (۲۹). مقدار ارزیابی کیفیت مدل مسیر پژوهش برابر با ۰/۰۶ است که با توجه به کمتر بودن آن از معیار می‌توان نتیجه گرفت که مدل مسیر پژوهش از کیفیت لازم برخوردار است.

۴) گزارش برازش مدل از طریق معیار SRMR

مقدار SRMR معیاری است که برای سنجش میزان تناسب وضعیت معرف‌های یک متغیر و نیز وضعیت روابط بین متغیرهای مختلف استفاده می‌شود. این معیار بین صفر و یک در نوسان است. نقطه برش آن ۰/۰۸ در نظر گرفته و مقدار آن هرچه

جدول شماره ۱۲: گزارش تناسب کل مدل مسیر

ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده	SRMR=۰/۰۶
---	-----------

کردن فرزندان بر عهده آن می‌باشد. مطابق مقدمه و اصل دهم قانون اساسی ج.ا.ایران نیز خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان و بر همین اساس تمام قوانین و برنامه‌ها در جهت تسهیل ازدواج و استحکام این نهاد می‌باشد. مکتب اسلام نسبت به خانواده علاوه بر مسائل کلی، نگاه ویژه نیز دارد، بخشی

نتیجه‌گیری

مسئله مهریه با نهاد خانواده پیوند متقابل دارد و از منظر جامعه‌شناسان، خانواده به‌عنوان سلول اساسی و اصلی جامعه، نهاد قدیمی و کهن دارای کارکردهای با ارزش و پایدار که وظیفه حراست از اعضا، رفع نیازهای آن‌ها، نظم دادن به امور، پرورش و اجتماعی

خانواده ترغیب می‌کند. متغیر فرهنگی تحصیلات همچون باورهای مذهبی عنصر بالقوه‌ای است که می‌تواند در اشتراک در انتخاب‌ها و تمایلات تأثیرگذار باشد و نمود چنین اثری را می‌توان در مطالعه حاضر دید که طی آن زوجینی که از تحصیلات بیشتر برخوردار بودند، از امکان گفتگو و فهم مشترک جهت و نیز اتخاذ شیوه‌های حل تعارض بیشتر برخوردار و در نتیجه به‌طور مستقیم و غیرمستقیم شرایط را تقویت همگرایی و پایداری خانواده فراهم نموده است. در پایان کیفیت مدل به دست آمده از حد مطلوب و کیفیت مناسب برخوردار بود. نتایج تحقیق با مطالعه اعزازی همخوانی دارد که بر اساس آن مهریه بالا مانع طلاق نیست. در حقیقت مهریه بالا به‌عنوان پشتیبانی فردی منجر به از دست رفتن صمیمیت در درون خانواده می‌شود و ازدواج را شبیه خرید و فروش کالا و خدمات می‌کند. شکل‌گیری نگرش معاملاتی به ازدواج و نهاد خانواده، از همان ابتدا نقش متقابل زن و مرد را به‌نوعی خاص تعریف و تعیین می‌کند و هر نوع سرپیچی از نقش تعریف‌شده می‌تواند عامل تنش در خانواده شود و چنین نگرشی خود مانع همفکری، هم‌آهنگی و همکاری زن و شوهر با یکدیگر می‌شود و در نهایت دوام روابط را دچار اختلال و عامل جدایی می‌گردد (۲۹). همچنین مشخص شد که همسانی فرهنگی (دینی، باور، ارزش) می‌تواند بستری جهت اشتراک در نظام کنشی و معرفتی و نیز پنداشت، تأویل و تفسیر ذهنی با مقدرات و حدود کنش پایین از اعیان اجتماعی - فرهنگی مانند زندگی، رفاه و طلاق شود.

References

1. Safi, A. Balanced family. Tehran. Association of Parents and Teachers of the Islamic Republic of Iran. 1996.
2. Kalhor, M. How to socialize girls and boys. *Journal of Women's Rights*. 2000; 19, 20(5-10).
3. Statistical Yearbook of the Civil Registration Organization. 2018.
4. Yousefzadeh, H. Sociological monitoring of dowry. *Women's books*. 2005. Vol 27.
5. Katouzian, N. Family Civil Rights. Tehran. Publishing Joint Stock Company. 2016. Vol. 1.
6. Makarem Shirazi, N. Sample Interpretation. Tehran. Islamic Publications. 2000. Vol. 3.
7. Makarem Shirazi, N. Dowry rate. Tehran. Quds Publishing. 2000.
8. Makarem Shirazi, N. Sample Interpretation. Tehran. Islamic Publications. 2000. Vol. 3.
9. Makarem Shirazi, N. Sample Interpretation. Tehran. Islamic Publications. 2000. Vol. 3.
10. Kerati, M. Interpretation of Surah Noor. Qom. Publishing in the right way. 1999.

از این نگاه و دستورات ویژه در چارچوب احکام مربوط به مهریه قابل درک و لازم‌الاجراست. بنابراین با توجه به تأثیر شگرف خانواده بر فرد و جامعه، پایداری و استحکام آن یکی از اساسی‌ترین مسائل مربوط به خانواده و نظام اجتماعی است. بدون شک امر پایداری خانواده در همه جوامع انسانی به‌ویژه جامعه ایران و در همه مکاتب و به‌طور خاص شریعت اسلام از امور مهم می‌باشد. از میان مسائل و موضوعات پرشمار مرتبط با امر خانواده، مهریه به‌عنوان یکی از مسائل روابط مالی زوجین، مهم‌ترین موضوعی است که همیشه ضمن بیان عقد نکاح متبادر به ذهن است. امروزه یکی از موضوعات اصلی و اختلاف برانگیز و گاه لاینحل در عقد نکاح، تعیین مهریه است و این مسئله همواره با نوعی تغییرات کمی مواجه بوده است. به‌ویژه طی چند دهه اخیر در جامعه ایران، افزایش مهریه آشکارتر است. در متون اسلامی، بالا بودن میزان مهریه موجب بروز دشمنی قلمداد شده و این تصور که مهریه بالا از انحلال پیوند زناشویی جلوگیری می‌کند، نفی گردیده است. در پژوهش حاضر سعی بر آن بود تا تأثیر میزان مهریه در پایداری خانواده بررسی شود. اکنون با توجه به یافته‌های تحقیق که در فصل قبل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت، نتایج به دست آمده در این تحقیق ذکر خواهد شد و با توجه به نتایج می‌خواهیم بدانیم آیا میزان مهریه در پایداری خانواده تأثیر داشته یا خیر؟

در پژوهش حاضر پاسخگویان در سنین بین ۱۸ سال تا ۷۰ سال هستند که میانگین سن پاسخگویان ۳۳ سال است، در حالی که میانگین سن همسر ۳۸ سال و کمترین سن ۲۳ و بیشترین ۷۵ سال می‌باشد.

در قسمت تحلیل با استفاده از نرم‌افزار PLS اندازه اثر F^2 برای متغیرهای میزان مهریه، جهت‌گیری مذهبی، حل تعارض و تحصیلات با پایداری خانواده به ترتیب برابر با ۰/۰۵، ۰/۰۹، ۰/۰۴ و ۰/۹۳ بوده و نیز اندازه اثر حل تعارض با جهت‌گیری مذهبی برابر با ۰/۱۶ و با تحصیلات ۰/۰۲ محاسبه شده است که با توجه به ملاک مورد نظر می‌توان قضاوت کرد که سهم نسبی هریک از متغیرهای مستقل مطلوب می‌باشد.

چنانچه نتایج نشان می‌دهد، میزان تأثیر کل متغیرهای تحصیلات، جهت‌گیری مذهبی، حل تعارض و میزان مهریه بر پایداری خانواده به ترتیب ۰/۱۹، ۰/۴۲، ۰/۶۷ و ۰/۱۳ می‌باشد. جهت سنجش رابطه بین متغیرها و معناداری به ارائه مدل و سپس با مشاهده P Value هریک از متغیرها می‌توان به تأیید یا رد فرضیات پرداخت. در پرتو مدل ساختاری و ضرایب به دست آمده مشخص شد که میزان و نرخ مهریه هیچ‌گونه تأثیری بر رضایت زناشویی و پایداری خانواده ندارد. همچنین نتایج حاکی از تأثیر شیوه‌های حل تعارض در بین زوجین بر نوع و کم و کیف روابط زناشویی و پایداری خانواده است و به هر میزان که زوجین قادر و اهتمام به اتخاذ روش‌های حل تعارض داشته باشند، نهاد خانواده از ثبات، انسجام و دوام بیشتری برخوردار می‌باشد. اساساً تمایلات و جهت‌گیری مذهبی منجر به نظام ارزشی و هنجاری هم‌آهنگ در بین افراد جامعه و خانواده می‌باشد و بستر را جهت انسجام فراهم می‌کند. نتایج نیز مؤید تأثیر مثبت اشتراک تمایلات مذهبی در بین زوجین مورد مطالعه می‌باشد و بیشتر آن‌ها را به تداوم و پایداری

27. Dvas, DA. Survey in Social Research, Translation. Translated by Houshang Naeini. Tehran. Ney Publishing.2007.
28. Kayasvand, A. Advanced Analysis of Smart PLS Structural Equation Modeling. Tehran. Allameh Tabatabai University Press. 2019.
29. Ezazi, S. Family of Sociology. Tehran, Roshangaran Publications and Women's Studies.2001.
11. Elhaminia, A. Family jurisprudence. Qom. Umm Abiha Publications.2005
12. Yousefzadeh, H. Sociological monitoring of dowry. Women's books.2005. Vol 27.
13. Turner, JH. Concepts and applications of sociology. Translated by Foladi, M. Baktiari. Qom. Imam Khomeini Educational and Research Institute Publications.1998.
14. Coser, L. masters of Sociological thought; ideas in historical. Translated by Solasi, M. Tehran. Scientific publication.2015.
15. Tavoli, K. Sociological Theories. Tehran. Samt Publications.2007.
16. Yousefzadeh, H. Sociological monitoring of dowry. Women's books. 2005. Vol 27.
17. Babakani, M. Dowry (special rights of the wife). Tehran. Ramin Publications.1998.
18. Motahari, M. Collection of works. Qom. Sadra Publications.1999. Vol.19.
19. Mohseni, M. A study of social and cultural knowledge, attitudes and behaviors in Iran. Tehran. Golban Publications of the Public Culture Council of the country. 2010.
20. Sarafoldin, H. Sociological explanation of dowry. Qom. Imam Khomeini Educational and Research Institute Publications.2001.
21. Bayat, R. Women's dowry. Journal of Woman of the Day. 2006. Vol.27.
22. Kolizade A, Kafarian, S. Dowry pathology and cultural, social and economic factors affecting it. Women and Society Quarterly (Women Sociology). 2012. Vol2. (121-140).
23. Mozafari. M. Dowry tax and its effects on the family institution, Family Research Quarterly.1999. Vol.4. (1-16).
24. Safiri, K. Vadamheyar, A. Ardakani, S. Social and cultural construction of the issue of dowry implementation in Iran (Qualitative study of Shirazi women 's motivations to implement their dowries). 2008. Vol.44. (89-121).
25. Kivi R, Kampenod, L. Research Methods in Social Sciences. Translated by Nikgihar, A. Tehran. Totia Publications.2006.
26. Rafihpour, F. Slow and exploratory. Tehran. Tehran Private Joint Stock Company.2011.